Europa på egna ben: autonomi och fransk kärnvapendoktrin

av Lars Wedin

Abstract

France shall be a leading country in Europe (i.e., the EU) and within European NATO. At the same time, France shall have sovereign and autonomous decision-making power in strategic matters. Nuclear deterrence is a national matter, but it is not possible to draw a strict strategic line between national territory and European territory. France excludes the use of nuclear weapons for active defense – Flexible Response. This makes comparisons between the number of American and French nuclear weapons irrelevant. The president decides on doctrine and use when it comes to nuclear weapons. But there is considerable inertia in the system. It is highly unlikely that the next president will, or even can, implement major changes. Can a European defense be credible thanks to French and British nuclear weapons but without American ones? There is only one person who can answer that question: the object of deterrence – President Putin.

”EUROPA PÅ EGNA BEN” handlar i denna artikel om fransk strategisk autonomi och dess betydelse för den europeiska nivån – inom och utom Nato.

Frankrike är, tillsammans med Storbritannien, Europas viktigaste militärmakt och det enda landet inom EU med kärnvapen. Till skillnad från Storbritannien är de franska kärnvapnen helt nationella; Storbritanniens är mer eller mindre beroende av USA.

Strategisk autonomi innebär förmåga att självständigt skydda sina egna intressen, fatta suveräna beslut och agera militärt, politiskt och industriellt utan att vara beroende av andra stater – särskilt inom vitala områden som försvar och säkerhet.

Att fatta suveräna beslut innebär bland annat tillgång till egna underrättelsekällor. Underrättelser som kommer från andra länder kan alltid manipuleras i syfte att påverka beslut och politik.

Frågan om europeisk autonomi har väckts av framför allt två utvecklingar: det förvärrade ryska hotet och osäkerheten om USA:s militära engagemang i Europa.

> *Strategisk autonomi innebär förmåga att självständigt skydda sina egna intressen.*

Trovärdig europeisk militärstrategisk autonomi i relation till kärnvapenstaten Ryssland kräver kärnvapen. Här är den franska kärnvapenavskräckningen central. Denna artikel skall därför i första hand behandla utveckling och nuläge avseende den franska kärnvapendoktrinen. Utvecklingen skildras därför att den ger de teoretiska grunderna för dagens doktrin. Kärnvapendoktrinen utvecklas förvisso något över tid men är i grunden stabil.

”Kärnvapenavskräckning förblir en grundpelare i Frankrikes strategi. Den är den yt-

tersta garantin för nationell säkerhet och oberoende. Den är en av förutsättningarna för vår strategiska självständighet, liksom för statschefens frihet att bedöma, besluta och agera."[1]

I den femte republiken är presidenten ansvarig för utrikes- och försvarspolitiken. Det är han, och bara han, som beslutar om eventuell insats. Presidenten diskuterar inte kärnvapendoktrinen – han/hon lägger fast och deklarerar den. Han/hon har naturligtvis rådgivare i detta värv. Den viktigaste utgörs av hans personliga militära stab – *État-major particulier* (EMP) som leds av en amiral eller general. Denna stab biträder presidenten när det gäller försvarsfrågor i stort och "följer upp frågor om kärnvapenavskräckningen".[2]

Presidentens legitimitet i dessa frågor bygger på att han är direktvald i allmänna val.

Detta betyder givetvis inte att presidenten kan göra vad han vill. Det är svårt att tänka sig att franska politiker och fransk allmänhet skulle uppvisa samma servilitet som i Trumps USA gentemot en president som bryter mot konstitutionen och utan folkligt stöd vidtar en radikal förändring av den säkerhets- och försvarspolitik som han är satt leda och implementera.

Eftersom europeisk autonomi nu är en stor fråga i Frankrike diskuteras denna i slutet av artikeln och då i ljuset av den nyutkomna uppdateringen av den franska försvarspolitiken – vitboken från 14 juli 2025.

Begreppet autonomi får genomslag i 2008 års franska vitbok. Innan dess talade man snarare om självständighet och oberoende:

> Sammanfattningsvis måste den strategiska osäkerheten läggas till grund för den franska försvars- och säkerhetspolitiken. En konsekvens är att förmågan till förutseende och skydd av nationen måste vara grundläggande funktioner i en ny strategi baserad på beslutsautonomi. En sådan politik måste grundas på en koherent internationell politik där EU spelar en särskilt viktig roll liksom skapandet av en fungerande och legitim världsordning.[3]

Detta koncept för nationell autonomi utvidgades av president Hollande till att omfatta europeisk autonomi 2016.[4]

Frankrike har, efter revolutions- och Napoleonkrigen upplevt tre katastrofer: 1870, 1914 och 1940.

Varför är självständighet och autonomi så viktigt?

Nationen samt dess autonomi och suveränitet är tre grundvärden i fransk politik såväl inrikes som utrikes. Detta hänger ihop med en bitter historia och är grundläggande för den gaullistiska traditionen som i många avseenden fortfarande är levande.

Frankrike har, efter revolutions- och Napoleonkrigen upplevt tre katastrofer: 1870, 1914 och 1940. Av dessa har man dragit slutsatsen: aldrig mer krig på franskt territorium. Detta är den historiska grunden till de franska kärnvapnen.

Under mellankrigstiden upplevde Frankrike att Storbritannien hindrade Frankrike från att hålla nere tyskarna. Resultatet blev det för Frankrike relativt negativa resultatet från nedrustningskonferensen i Genève där Tyskland 1933 fick *Gleichberechtigung* (likaberättigande) tack vare stöd från USA och Storbritannien. Storbritanniens agerande ledde också, enligt fransk historieskrivning, till Tysklands ockupation av Rhenlandet 1936, München 1938 vartill kommer den sena brittiska insatsen 1940.[5] En viktig händelse var också den brittiska attacken 1940 mot den franska flottan i Mers-el-Kébir då nära 2 000 sjömän dödades.

Härtill kommer de Gaulles negativa erfarenheter av USA. Under kriget fick de Gaulle kämpa hårt för att få nationen Frankrike att överleva och dessutom bli en av segrarmakterna. Härvid hade han Roosevelt emot sig och, tidvis, även Churchill. Roosevelt sökte som bekant skapa ett neutralt och avväpnat Europa, minus Storbritannien, underordnat de tre stora. En för de Gaulle viktig episod var konferensen i Casablanca 1943 där USA bjöd in till ett möte på franskt territorium och där Roosevelt ville se general Giroud i stället för de Gaulle som fransk ledare.

Suezkrisen 1956 fick stora följder. Storbritannien drog slutsatsen att man alltid måste göra som USA vill medan Frankrike drog den motsatta slutsatsen – att USA, Natos ledande land, inte är att lita på. Vidare upplevde man att USA svek Frankrike genom sitt icke-agerande under krigen i Indokina och i Algeriet. Enligt fransk uppfattning var Frankrikes krig i Algeriet en del av det kalla kriget och det var Sovjet via Nasser som låg bakom upproret. Här måste man komma ihåg att Algeriet formellt var en del av Frankrike och inte en koloni. Att den algeriska befolkningen inte var en del av den franska är en annan sak.

De Gaulle drog av ovanstående slutsatsen att det inte går att lita på Storbritannien och USA i militärstrategiska sammanhang. Alltså måste Frankrike ha en självständig förmåga.

Den franska kärnvapendoktrinens tillkomst och utveckling

Aktörerna

Innan vi går in på utformningen av den franska kärnvapendoktrinen och debatten kring den, är det lämpligt att presentera de viktigaste aktörerna: filosofen Raymond Aron och ”apokalypsens fyra generaler” Charles Ailleret, André Beaufre, Pierre Marie Gallois och Lucien Poirier.[6]

Raymond Aron spelade en viktig roll i debatten om den franska kärnvapendoktrinen och Frankrikes relation till Nato. Han framstår framför allt som en kritiker av general de Gaulles politik. Aron motsatte sig idéerna om Frankrikes självständighet och ville bevara samarbetet med USA. Han blev därför en ideologisk motståndare till apokalypsens generaler, särskilt Gallois och Poirier, och tvingade dem att skärpa sina argument.[7]

General Charles Ailleret var officer i armén och *polytechnicien*, d v s han hade gått motsvarigheten till Tekniska Högskolan. Han var motståndsman och deporterades till koncentrationsläger.[8] När han tjänstgjorde vid SHAPE[9] 1950 slogs han av USA:s dominerande roll. Han valde därför att ägna sig åt ”specialvapnen” (kärnvapen, biologiska vapen och kemiska vapen) och började främja idén om ett franskt kärnvapen.[10] Ailleret var ansvarig för de första testerna som genomfördes 1960 innan han utnämndes till ÖB 1962, en befattning han innehade fram till sin död i en flygolycka 1968.[11]

General Pierre Marie Gallois hade varit pilot i det brittiska flygvapnet under kriget. På 1950-talet arbetade han med kärnvapenfrågor inom Nato.[12] Han deltog bland annat i utarbetandet av Natos doktrin om kärnvapen på slagfältet (MC 48) som antogs 1956.[13]

Gallois publicerade 1960 en bok med titeln *Stratégie de l’âge nucléaire,* den första franska boken som på allvar behandlade frågan om kärnvapen och avskräckning.[14] Han avslutar med följande optimistiska omdöme: ”Vare sig vi vill det eller inte har vi gått in i den nukleära cykeln. Och det visar sig att den tjänar oss. Eller snarare att den skulle tjäna oss om vi förstod dess lagar.”[15]

Gallois och Aron arbetade tillsammans i början. Aron skrev bland annat förordet

till *Stratégie de l'âge nucléaire*. Senare blev de allvarligt osams. Kontroversen gällde i första hand hur man skulle förena de skyldigheter och behov som följer av idén om självständigt beslutsfattande med de lika viktiga skyldigheterna och behoven när det gäller säkerheten för Frankrikes grannar och allierade.[16] En fråga som nu är i hög grad aktuell.

Till skillnad från de tre andra ”apokalypsgeneralerna” hade Beaufre stor erfarenhet av operativt och strategiskt befäl på hög nivå. Han gjorde en mycket framgångsrik karriär före, under och efter andra världskriget. I Indokina var han general de Lattre de Tassignys högra hand och under Suezkanaloperationen ledde han den franska expeditionsstyrkan. 1958 blev han biträdande stabschef för SHAPE. När de Gaulle utnämnde Ailleret till ÖB i stället för Beaufre lämnade denne armén. Han grundade då *Institut Français d'Etudes Stratégiques* (Franska institutet för strategiska studier). Som strategisk forskare bidrog han i hög grad till det franska strategiska tänkandet, särskilt när det gällde begreppen avskräckning och handling.[17]

Beaufre var inte en villkorslös anhängare av franska kärnvapen, han var mindre radikal än Gallois, Poirier och de Gaulle.[18] Han var också mycket mer välvilligt inställd till Atlantpakten än de andra, vilket var en anledning till att han inte blev ÖB.

General Lucien Poirier var något yngre än sina tre kolleger. Han tillfångatogs och tillbringade andra världskriget i fångenskap. Därefter tjänstgjorde han i Indokina, liksom Beaufre, under de Lattre de Tassigny, och i Algeriet, men från 1965 ägnade han sig åt strategisk forskning. Samma år rekommenderades han till CPA – *Centre de Prospective et d'Evaluations* (Centrum för framtidsstudier och utvärdering).[19] Han ägnade sig där åt frågan om den franska kärnvapendoktrinen, vilket ledde honom till att formulera doktrinen *”från den svage mot den starke”* i en rapport vars innehåll vi kommer att återkomma till. Rapporten godkändes av premiärminister Messmer och sedan av de Gaulle. Hans insats satte dock punkt för hans karriär: kärnvapen var inte särskilt uppskattade inom armén.[20] Han arbetade också med Beaufre, som han beundrade mycket.

Poiriers bidrag kan delas in i tre delar: hans officiella utformning av CPA:s doktrin, hans teoretiska resonemang om kärnvapen som ligger till grund för hans verk *Des stratégies nucléaires* (Om kärnvapenstrategier) – ett fortfarande aktuellt standardverk – samt hans strategiska teorier som han fortsatte att utveckla fram till 2000-talet – och som ligger till grund för artikelförfattarens strategiska tankevärld.

Vapenutvecklingen

Den franska kärnforskningen inleddes medan de Gaulle var chef för den provisoriska regeringen 1945. Inre stridigheter fördröjde den faktiska starten av verksamheten.[21] Den femårsplan som antogs 1952 innebar dock att man skulle skaffa kärnvapen.

> *Den första atombomben detonerade 1960 och den första vätebomben 1968.*

Det var 1956, samma år som Suez-krisen, som det slutgiltiga beslutet om att utveckla kärnvapen fattades. Året därpå beslutade man att anskaffa missiler. Från början var man troligen ute efter att skaffa ubåtar med ballistiska missiler (SSBN eller SNLE på franska). Denna teknik var då ännu inte fullt utvecklad – den första (USS *George Washington*) blev operativ 1959, varför man satsade på ett mellanled, de strategiska

mark-mark-missilerna (SSBS). Det skulle dock ta tid att utveckla dessa, varför kärnvapenstyrkan inledningsvis installerades på Mirage IV-flygplan. Tillsammans skulle SLNE, Mirage IV och SSBS utgöra FNS, den *strategiska kärnvapenstyrkan*.[22]

Den första atombomben detonerade 1960 och den första vätebomben 1968.[23] FNS ansågs 1970 kunna döda 14 till 18 miljoner människor.[24] År 1985 kunde FNS döda nära 50 miljoner människor, vilket motsvarade Frankrikes befolkning.[25]

Doktrinen skapas och debatteras

Huvudlinjer

Från 1953 arbetade en liten grupp officerare, Gallois, Ailleret och Beaufre, för att påverka politiker och försvarsmakten till förmån för kärnvapen. Samtidigt inleddes i största hemlighet ett arbete för att definiera en doktrin för framtidens kärnvapenslagfält: spridning och hög rörlighet skulle prioriteras.[26] Arbetet gick trögt. Den franska försvarsmakten, som i mitten av 1950-talet var upptaget av konflikterna i kolonierna, prioriterade imperiet framför kärnvapnen.[27]

Gallois hade stort inflytande och redan 1956 kunde han påverka både de Gaulle och president Mollet i kärnvapenfrågan. De Gaulle ska då ha sagt att han insett att kärnvapen skulle ge Frankrike den strategiska självständighet som landet eftersträvade.[28] Fram till dess hade de Gaulle inte alls varit övertygad om kärnvapnens avskräckande effekt. Denna nya inriktning låg utan tvekan i tiden, med tanke på Suez och de Gaulles behov av att stärka sin politiska ställning. Detta skedde med stöd av SACEUR, och Gallois arbetade då fortfarande vid SHAPE.[29]

När de Gaulle kom till makten 1958 föreslog han att USA, Frankrike och Storbritannien gemensamt skulle fastställa Natos övergripande politik och strategi och definiera villkoren för ett eventuellt användande av kärnvapen. Nato (SACEUR,[30] general Norstad) svarade med att föreslå att de allierade skulle förse sig med en kärnvapenstyrka under licens för att kunna delta i strategin, men att stridsspetsarna skulle förbli under amerikansk kontroll. Detta var naturligtvis inte acceptabelt för de Gaulle.[31] Han accepterade tanken att amerikanska kärnvapen utgjorde den viktigaste garantin för världsfreden, men det innebar inte att de tillgodosåg Frankrikes och Europas behov.[32]

I ett tal vid École Militaire till eleverna vid Försvarshögskolan i november 1959 presenterade de Gaulle den nya franska doktrinen om Frankrikes oberoende: ”Frankrikes försvar måste vara franskt... Ett land som Frankrike, om det hamnar i krig måste det vara dess krig, krigsansträngningarna måste vara dess egna. Om det vore annorlunda skulle vårt land stå i strid med allt det har varit sedan urminnes tider, med sin roll, med sin självaktning, med sin själ.”[33] Han bekräftade sedan att de kommande åren skulle se skapandet av en *insatsstyrka (Force de Frappe)* som kunde användas när som helst och i alla riktningar. Det var uppenbart att denna skulle vara kärnvapenbaserad.[34] Enligt Poirier var just beslutsautonomi de Gaulles huvudargument för kärnvapen, tillsammans med en vilja att återställa Frankrikes storhet efter den förutsedda förlusten av Algeriet.[35]

Utvecklingen från 1960 av doktrinen om *Flexible Response,* som antogs av Nato (MC 100/1) 1967, väckte en bred debatt. Frankrike var emot denna doktrin. ÖB Ailleret hävdade särskilt vid Natos militärkommitté 1963 att Frankrike inte kunde acceptera en ”brandvarnare” utrustad med konventionella styrkor. Varje passage av en given geografisk linje skulle leda till ett totalt kärnvapensvar.[36]

I detta sammanhang skapade Ailleret 1964 CPE.[37] Överstelöjtnant Poirier placerades där 1965 och utarbetade sedan de idéer som kom att ligga till grund för den officiella doktrinen.[38] Dessa idéer fastlades till stor del i 1972 års vitbok om försvaret.[39]

Utdrag ur 1972 års vitbok[40]

> Men inför dessa fakta (relationen USA – Sovjet) var det Frankrikes ansvar att dra slutsatserna, det vill säga att anta en avskräckningsstrategi baserad på nationell kärnvapenkapacitet. Landets ställning som medelstor makt gör det möjligt att sträva efter en rustningsnivå som inte behöver vara jämförbar med de största makternas, en nivå som landets tekniska, industriella och finansiella resurser ger det möjlighet att uppnå.
>
> ---
>
> Men det måste tilläggas att om avskräckning är förbehållen skyddet av våra vitala intressen, är gränsen för dessa nödvändigtvis oklar. En potentiell motståndare skulle då ha ännu svårare att bedöma sitt handlingsutrymme, vilket stärker avskräckningen: avskräckningens dialektik livnär sig av en relativ osäkerhet. Frankrike lever i ett nätverk av intressen som sträcker sig utanför dess gränser. Det är inte isolerat. Västeuropa som helhet kan därför inte undgå att indirekt dra nytta av den franska strategin, som är en stabil och avgörande faktor för säkerheten i Europa.
>
> ---
>
> Valet av kärnvapenstrategi var en självklart för Frankrike, både eftersom det idag är den enda verkligt effektiva strategin och eftersom vi inte har något alternativ. Förr var vårt lands militära styrka baserad på antal, men idag är Frankrike en av de minst befolkade medelstora makterna, och i atomåldern bygger militärpolitikens trovärdighet inte längre på antal.

Doktrindebatten

Diskussionerna om kärnvapendoktriner har ofta något overkligt över sig. Effekten av en avskräckningsdoktrin kan endast verifieras i negativ form, det vill säga när den misslyckas på grund av bristande trovärdighet. Däremot kan man aldrig vara säker på orsakerna till dess framgång.[41]

Vi ska titta närmare på några teman som togs upp under den heta debatten i början av 1960-talet, som kallades ”den stora debatten”.

Varför ville Frankrike skaffa sig kärnvapen? För det första ansågs de vara en strategisk *utjämnare:* de gör det möjligt för små stater att slå tillbaka mot stora stater på ett effektivt sätt. Amiral Castex hade hävdat detta redan 1945.[42] Doktrinen *om den svage mot den starke* bygger också på denna idé.[43] För Gallois innebar denna förmåga att även relativt svaga stater kunde skydda sig mot väpnade angrepp genom att ha tillgång till kärnvapen.[44]

> *Märkligt nog användes de svenska och schweiziska kärnvapenprogrammen för att rättfärdiga det franska programmet.*

Vidare är kärnvapeninnehav nyckeln till oberoende. Redan 1950 hade Ailleret dragit slutsatsen att Frankrike tack vare kärnvapnen skulle få ett oberoende försvar.[45] Efter Suezkatastrofen drog Beaufre ungefär samma slutsats: en stat som inte har kärnvapen har ingen handlingsfrihet gentemot en kärnvapenmakt.[46] Som vi har sett var det just med argumentet om oberoende som Gallois lyckades övertyga de Gaulle om att det var nödvändigt att skaffa atombomben. Dessutom var han skeptisk till den säkerhetsgaranti

som USA gav, och han hoppades att bomben skulle förhindra ett nytt 1940. Slutligen skulle innehavet av kärnvapen ge Frankrike ett visst diplomatiskt inflytande.[47]

Idén om avskräckning infördes med Ailleret 1959. Det är ett begrepp som han hämtar från engelskan *(deterrence)*. Avskräckning skulle göra det möjligt att undvika krig. Avskräckning skulle kräva betydligt färre vapen än vad som behövdes för att vinna ett krig och var därför ekonomiskt genomförbart. Han definierade därför den grundläggande skillnaden mellan en strategi för tvång (positivt mål) och en strategi för avskräckning (negativt mål).[48]

Märkligt nog användes de svenska och schweiziska kärnvapenprogrammen för att rättfärdiga det franska programmet. Aron skrev bland annat: ”Vilken jätte skulle attackera den svenska eller schweiziska dvärgen om kostnaden för attacken är förstörelsen av några stadsdelar i Moskva eller Leningrad?”[49]

För Gallois är ”den stora termonukleära konflikten” ”osannolik, om inte omöjlig”, med tanke på jämvikten mellan de båda parterna. Det ligger därför i västvärldens intresse att se till att Sovjetunionens förmåga till ett andra slag är garanterad. Gallois tar tydligt avstånd från tanken att nedrustning skulle kunna leda till strategisk stabilitet.[50] Han formulerar därigenom grunderna för den teori som kommer att kallas *ömsesidig garanterad förstörelse,* eller terrorbalans – MAD, och som kommer att utgöra hörnstenen i den strategiska stabiliteten under kalla kriget från slutet av 1960-talet.[51]

Kärnvapenavskräckningsstrategin kan definieras som en förebyggande strategi vars syfte är att få en potentiell angripare att avstå från militära åtgärder genom att hota med kärnvapenrepressalier vars fysiska konsekvenser skulle utgöra en oacceptabel risk i förhållande till de politiska mål som angriparen vill uppnå.[52]

Sovjetunionen fortsatte dock att tro på ”kombinerade operationer som på ett helt samstämmigt sätt utnyttjar alla vapen och alla försvarsgrenar”. Med tanke på den enorma skillnaden i mänskliga resurser skulle västvärlden aldrig kunna lita till en sådan strategi. Den var tvungen att i stället förlita sig på ”nya vapen”.[53] Men för att en ”allmän avskräckningspolitik” ska vara möjlig måste den västerländska opinionen förstå den nya politiska och strategiska situationen.[54] I demokratiska stater är kärnvapenavskräckning det enda sättet att absolut skydda vitala intressen och garantera nationens överlevnad.[55]

I detta resonemang är värdet av det politiska målet en väsentlig komponent. Hur viktigt är detta i förhållande till risken för repressalier? Både Beaufre och Gallois behandlar denna fråga.[56] För Poirier är denna fråga avgörande när han formulerar den franska doktrinen *om den svage mot den starke:* för att en handling ska vara rationell måste den förväntade vinsten vara större än rädslan för förluster.[57] På så sätt införs ett element av osäkerhet, vilket för Beaufre är den viktigaste faktorn för avskräckning.[58] För Poirier är det just osäkerheten som ligger till grund för idén om en effektiv avskräckning *från den svage mot den starke*. En absolut säker avskräckning skulle vara en absurd idé ur strategisk synvinkel.[59]

Idén om den ”rationella motståndaren” återkommer hos Gallois och Poirier. Deras resonemang bygger på matematiska analogier som utgår från att aktörerna är rationella. Men rationella enligt vem? Och är det verkligen sant att strategiska och politiska beslut är rationella?[60] Frågan om rationalitet i strategiska sammanhang är dock komplex. En rationell aktör förväntas fatta sina beslut på grundval av en analys av medel och mål

utifrån givna förväntningar och preferenser. Men faktum är att beslutsfattare sällan fattar ”rationella” beslut i teoretisk mening.[61] I efterhand har man kunnat konstatera att västvärlden och Sovjetunionen hade mycket olika uppfattningar om vad som var ”rationellt” beteende.

Vilka mål ska avskräckningen rikta sig mot? Angriparens befolkning *(anti-cités)* eller dess militära styrkor *(anti-forces)?* De fyra generalerna är överens om att i fallet Frankrike mot Sovjetunionen var endast den första strategin möjlig.[62]

Vilka egenskaper ska en avskräckande styrka ha? För det första måste insatsen vara säker (förmågan till ett andra slag).[63] För det andra måste den kunna tränga igenom motståndarens försvar, och motståndaren måste vara medveten om detta.[64] Vedergällning måste vara i stort sett automatisk. För att vara avskräckande måste riposten rikta sig mot angriparens befolkning. Angriparens första slag måste däremot rikta sig mot offrets vedergällningsstyrkor. Detta är en grundläggande paradox till försvarets fördel.[65] En ripost måste också ha tillräcklig förstörelsekraft.[66] Framför allt får frågan om vedergällning inte vara föremål för politisk diskussion.[67]

Poirier betraktar statschefen som *”den integrerande strategen”*. Med skapandet av den femte republiken 1962 förkroppsligar den genom allmänna val valda statschefen länken mellan strategi och politik.[68] Han är *herre över den nukleära elden*.[69]

För de fyra generalerna innebär kärnvapnen att Frankrike äntligen får det skydd som det länge saknat. Detta skydd kunde dock endast syfta till landets vitala intressen. Och för Gallois och Poirier motsvarar landets vitala intressen det nationella territoriet och dess befolkning. För Poirier är det främsta målet med den militära strategin att skapa och bevara beslutsautonomi, eftersom ett folk som inte åtnjuter beslutsautonomi inte är i stånd att genomföra sina politiska projekt.[70]

Beaufre tror inte på det grundläggande valet av avskräckningsstrategi, nämligen möjligheten för ”den svage” att slå tillbaka mot ”den starke”, eftersom detta skulle vara självmord.[71] Allt måste göras för att undvika ett sådant utfall. Den direkta konsekvensen av detta resonemang är att båda parter måste begränsa sina handlingar.[72] Poirier avvisar självmordsargumentet i situationen där *den svage står mot den starke*. Den starka har ingen anledning att svara på den svages vedergällning med en handling som riskerar att utplåna denne. Om den starke gjorde det skulle den förstöra just det som den hade satt som mål för konflikten, och den har ingen rationell anledning att göra det.[73] Detta resonemang är en nyckelfråga i den franska doktrinen. Det innebär naturligtvis att man utgår från att den starka parten är verkligt rationell eller, snarare, att den delar den franska synen på rationalitet. De uppgifter som finns tillgängliga i dag tyder på att detta inte var fallet med Sovjetunionen. Vidare kan det naturligtvis vara så att angriparen syftar till att eliminera den svage som aktör och inte att erövra hans territorium. Och då faller en del av resonemanget.

Aron förespråkade en lösning som ligger mitt emellan massiva repressalier och Flexible Response, som skulle möjliggöra både lokalt försvar och användning av kärnvapen, och som skulle vara acceptabel för både amerikaner och européer.[74] För Aron är avskräckning den sista utvägen. Inför kommunistblocket kunde västvärlden varken räddas genom krig, eftersom seger var omöjlig, eller genom kapitulation. Avskräckning var därför den enda lösningen. En kapitulation skulle *tillfälligt* avvärja den fara som avskräckningen innebar för tiotusentals människor. Man måste därför övertyga sig om att de värden som skulle gå förlorade med de västerländska ci-

vilisationerna motiverade avskräckningens fara. Den som aldrig har frågat sig om det finns en enda fråga som är jämförbar med faran för ett kärnvapenkrig är ”inte värd att kallas människa”.[75]

Kärnvapenförespråkarna uppskattade inte alls Arons åsikter. Gallois skrev att Aron var betald av CIA, som stöd för hans motstånd mot de Gaulles kärnvapenprogram.[76] Enligt Poirier stödde USA de anti-gaullistiska partierna i den mån dessa ofta var proamerikanska, medan det fanns en mycket stark koppling mellan antiamerikanism och gaullism.[77]

Dessa idéer leder i sin tur till frågan om avskräckning och allianser. För Ailleret visade erfarenheterna från kriserna i Kuba och Algeriet tydligt att Frankrike inte kunde räkna med stöd när det behövdes.[78] Gallois skriver: ”Å andra sidan försvagar samma kärnvapenlogik avskräckningspolitiken när den tillämpas till förmån för en tredje part.”[79] Poirier var av samma åsikt.[80] Man drog därför slutsatsen att Frankrike inte kunde räkna med vedergällning från USA (eller Nato) och att landet måste ha en egen styrka.

Hela resonemanget om avskräckningens trovärdighet, som vi bara har berört, bygger på att den aldrig har prövats: det är avskräckningens ”oskuld”. Är det rimligt att den är giltig på lång sikt? Eller kommer avskräckningens effekt att försvinna med tiden eftersom man vänjer sig vid den?[81] Vi kan bara konstatera att detta lyckligtvis inte har inträffat. Här spelar sannolikt bilderna från Hiroshima och Nagasaki en viktig roll. Å andra sidan, det är nu 80 år sedan dessa insatser gjordes. Kommer bilderna att ha samma avskräckande verkan efter, säg, 100 år?

En av de stora frågorna under kalla kriget var om kärnvapen kunde användas i krig, i aktiv strid *(warfighting* på amerikanska) eller enbart i avskräckande syfte. Med tiden och i takt med tekniska och strategiska förändringar varierade åsikterna. Ett annat problem i samband med detta gällde de konventionella styrkornas roll i det nukleära avskräckningssystemet.

Under kalla kriget användes kärnvapen endast en gång, och det var inom ramen för en ”strategi av tvång i virtuell form”, för att använda Poiriers uttryck, det vill säga övertalning genom hot. Det var vid tidpunkten för det sovjetiska hotet mot Frankrike och Storbritannien i samband med Suezkanalkrisen 1956. I övrigt användes kärnvapnen endast inom ramen för förbudsstrategier, det vill säga för att genom avskräckning förhindra alla former av handling.[82]

Med *flexibel respons* blir krig möjligt eftersom doktrinen innebär att ett konventionellt krig är tänkbart, vilket gör försvarsutgifterna för höga. Den bästa lösningen är därför ömsesidig avskräckning.[83]

I praktiken kan det dock vara svårt att bedöma om en aggression förtjänar ett kärnvapensvar eller inte. Ailleret föreslår att alliansen tar ansvar för försvaret med hjälp av ett begränsat antal enheter längs den region som ska försvaras. Om dessa enheter går in i strid utlöser detta ett kärnvapensvar med vapen som är samlade och skyddade bakom fronten.[84] Ailleret formulerar således Natos strategi för *forward defence,* där de första styrkorna skulle utgöra en *tripwire,* det vill säga en snubbeltråd. Fördelen med denna strategi var enligt Ailleret att västvärlden inte skulle tvingas skaffa alltför stora konventionella vapenarsenaler.[85] Som vi vet ledde detta till en betydande obalans mellan USA och dess europeiska allierade, vilket fortfarande är ett politiskt problem. Poirier ansåg att för ett land som Frankrike var det uteslutet att ge sig in i någon form av mer eller mindre gradvis kärnvapenupprustning.[86] Det är antingen ingenting eller, när den kritiska tröskeln har passerats, allt: en total insats. Doktrinen utgår alltid från

den grundläggande asymmetrin *mellan den svage och den starke*.

Poirier varnar för taktiska kärnvapen. Om man börjar se dem som en form av superartilleri finns det en stor risk att avskräckningen förlorar sin funktion och förvandlas till försvar;[87] med andra ord riskerar man att gå från en indirekt strategi till en direkt strategi. Det är utan tvekan av denna anledning som Frankrike under Mitterrands presidentskap beslutade att inte längre tala om taktiska kärnvapen utan om *förstrategiska* vapen – som uteslutande är kopplade till avskräckning och avsedda att utgöra en *sista varning*.

En samtida observatör konstaterade att doktrinen om förstrategiska vapen innebar att den första armén, som till stor del var samlad i Tyskland, skulle offras för att garantera trovärdigheten hos den "sista varningen".[88]

Skulle avskräckningen riktas mot ett särskilt land eller vara allmän? Ailleret publicerade i december 1967 en artikel i tidskriften *Défense nationale,* där han diskuterade *riktat försvar* i motsats till i *alla riktningar* (tous azimuts). Denna fråga väcker fortfarande intresse. I artikeln förespråkade han att den franska avskräckningen inte skulle riktas mot ett särskilt land. På så sätt kunde Frankrike ta ännu mer avstånd från de transatlantiska banden.[89] Naturligtvis trodde ingen att Frankrike skulle slå till mot ett mål i västvärlden. Det var snarare ett sätt att ge intryck av kärnvapnens neutralitet gentemot Sovjetunionen och därmed bryta med kalla krigets logik.[90]

Poirier anser dock att Aillerets artikel har missförstått. Enligt honom måste avskräckning riktas mot någon, den kan inte vara allmän; det finns en skillnad mellan begreppet avskräckning och avskräckning som en effektiv strategi. Enligt Poirier ville Ailleret visa att hotet kunde komma från alla håll och att svaret därför måste kunna gå i alla riktningar. Det var en teknisk fråga och inte en strategisk fråga.[91] Aillerets uttalande, som hade stöd av de Gaulle, var i första hand av politisk karaktär och även riktade sig till motståndarna till den nya doktrinen inom det franska försvaret.[92] I slutet av 1980-talet avskaffades dock idén om en *tous azimuts*-avskräckning och doktrinen förenklades så att den endast gällde Sovjetunionen.[93]

Ailleret hade ingått en överenskommelse med SACEUR, general Lemnitzer, om relationen mellan Frankrike och Nato i händelse av krig. Bland annat måste de franska kärnvapenbestyckade flygplanen kunna flyga över fronten in på WP område.

En viktig fråga var om de franska kärnvapnen kunde användas till annat än att försvara Frankrike. Tre-cirkeldoktrinen innebar att endast den inre cirkeln, som omfattade *sanktuariet*,[94] skyddades av kärnvapen. Kärnvapen hade ingen funktion för den andra (resten av Europa) och den tredje cirkeln (franska intressen utanför Europa).

Kunde avskräckningen utvidgas till att även omfatta den andra cirkeln? Detta är nu en huvudfråga i sammanhanget "Europa på egna ben". Det var, och är, en mycket känslig fråga. ÖB Fourquet hade redan 1969 presenterat idén om tre försvarslinjer: den första med konventionella styrkor, den andra med taktiska kärnvapen och slutligen den tredje med strategiska kärnvapen.[95]

President Giscard d'Estaing påpekade 1974 att balansen lutade för mycket åt kärnvapensidan, vilket skulle leda till en förlust av handlingsfrihet i oförutsedda situationer. Kärnvapendoktrinen hade blivit rigid och därmed förlorat sin trovärdighet. Kärnvapen borde inte bara vara ett avskräckningsmedel, utan också ett stridsmedel.[96] Han fastställde dessutom principen att kärnvapenavskräckning skulle kunna omfatta områden utanför *sanktuariet*, ett uttryck som visar

på den stora skillnaden mellan det som är eget territorium och det som finns därutanför. Dessa idéer väckte en het debatt, men genomfördes slutligen inte.

General Méry, ÖB hos Valéry Giscard d'Estaing, hävdade att konceptet med två inre cirklar var föråldrat, eftersom Europa de facto var en strategisk zon. En kärna av hårdföra gaullister motsatte sig denna idé och betonade i stället vikten av att försvara Frankrike, den första cirkeln.[97]

Gallois hävdade å sin sida att Giscard d'Estaings idé skulle leda till att Frankrikes gränser försvann och ersattes av Västeuropas gränser. Gallois skrev dessutom att endast de svaga trodde på USA:s "arkaiska" säkerhetsgaranti eller på det futuristiska projektet med europeisk integration.[98]

Poirier ansåg att en sammanslagning av de två inre cirklarna i praktiken skulle innebära att Frankrike engagerade sig i ett avancerat europeiskt försvar. Detta skulle utsätta Frankrike för risk för repressalier.[99] Det är endast ur ett egoistiskt perspektiv av försvar av det nationella territoriet, upphöjt till *sanktuarium*,[100] som hotet om nukleära repressalier kan vara trovärdigt i ögonen på en potentiell angripare; ur politisk-strategisk synvinkel rör det sig trots allt om folkmord.[101] Det finns en verklig klyfta mellan den första och den andra cirkeln. Hotet om massiva repressalier är endast trovärdigt för den första.[102]

Mitterrand valdes till president 1981. Året därpå publicerades en ny doktrin som innehöll väsentliga förändringar. Doktrinen om de tre cirklarna behölls, men vissa förändringar infördes, särskilt när det gällde den andra cirkeln. Denna skulle nu omfatta konventionella styrkor och taktiska kärnvapen med ett begränsat syfte: "tester" för att varna fienden om att ett kärnvapenkrig är nära förestående, och därmed möjliggöra en koppling till strategisk avskräckning. I oktober 1984 ändras därför begreppet taktiska kärnvapen till *förstrategiska* kärnvapen för att stärka deras samstämmighet med strategisk avskräckning. De skulle användas i stor skala vid ett givet tillfälle, som en "sista varning" och inte på krigsskådeplatsen, som termen "taktisk" antydde. När det gäller den tredje cirkeln föreskrev den nya doktrinen konventionella vapen, även om många ansåg att uttrycket "avskräckning i alla riktningar" tycktes indikera en möjlig användning av kärnvapen.[103]

Sammanfattning – den "ursprungliga doktrinen"

Den franska doktrinen *från den svage mot den starka (du faible au fort)* – från Frankrike till Sovjetunionen – byggde på följande begrepp.

Den enda lösningen som den svaga har mot den starka är att välja sina mål utifrån idén om *anti-cités*.[104] Denna strategi, som i allmänhet kallas *countervalue,* prioriterar attacker mot fiendens befolkning och produktionsbaser för att skapa en balans av terror. Det alternativa alternativet var *counterforce,* som prioriterade attacker mot fiendens anläggningar och kärnvapen i syfte att avväpna fienden.[105]

Man insåg att det var absolut nödvändigt att förse sig med en förmåga att penetrera ett eventuellt försvar bestående av ballistiska missiler (ABM – *Anti Ballistic Missile)*. För att öka överlevnadschanserna måste kärnvapenstyrkorna bestå av en triad av missilsystem: mark-mark, luft-mark och sjö-mark. Idén om ett civilt försvar övergavs med tanke på att sovjetiska missiler med medellång räckvidd kunde nå Frankrike 800 sekunder efter avfyrningen.[106]

Den *kritiska aggressivitetsgränsen* är en central idé. Om denna gräns överskrids utlöses hotet om vedergällning. Detta innebär

att strategin bygger på principen ”allt eller inget”, eftersom man anser att detta är den svages enda chans mot den starke.[107] Det bör här noteras att den franska strategin inte prioriterade förmågan till ett andra slag,[108] utan tvärtom syftade till att avvärja alla hot mot Frankrikes vitala intressen, i första hand dess territorium, oavsett om hoten härrörde från konventionella eller kärnvapen.[109]

Taktiska kärnvapen (ANT) ligger till grund för den strategiska avskräckningen eftersom de gör det möjligt att genomföra en ”upplysningsmanöver” eller ”test” av fiendens avsikter. De måste kunna användas mot en fiende för att hindra denne från att överskrida den *”kritiska aggressionsgränsen”*. Genom en intervention med ANT skulle fienden tvingas ”avslöja sina verkliga avsikter”.[110] Eftersom ordet ”taktik” för tanken till aktiv krigföring infördes beteckningen ”förstrategiska” *(pré stratégique)* kärnvapen. Detta innebär en avgörande skillnad i förhållande till *Flexible Response*. I denna strategi hänger (de taktiska) kärnvapnen ihop med de konventionella och är en del av förmågan till aktivt försvar eller *warfighting*. De förstrategiska kärnvapnen är i stället kopplade som en varningsfunktion till de strategiska kärnvapnen. Därav följer att USA/Nato behöver ett mycket större antal kärnvapen för sin strategi än Frankrike för sin. Jämförelser mellan USA och Frankrike vad avser antalet är alltså irrelevanta.

> *Ett försvar utan kärnvapen är inte trovärdigt.*

Doktrinen innehåller geografiska preciseringar: ”de tre cirklarna”, som också definieras i 1966 års vitbok. Den inre cirkeln omfattar franskt territorium och andra vitala intressen, som skyddas av kärnvapen, den andra cirkeln motsvarar resten av Europa medan den tredje är kopplad till franska intressen utanför Europa. Poirier, som utan tvekan är upphovsmannen till denna princip, definierade de tre cirklarna på följande sätt: i den första är parollen oberoende, i den andra solidaritet och i den tredje intervention.[111]

Efter det kalla kriget. ”Fundamentens kris”

1992 skrev Poirier en viktig artikel med titeln *La crise des fondements*, där han analyserade den nya situationen: kalla kriget var över, kriget i Jugoslavien hade börjat och Maastrichtfördraget hade just antagits.

Maastrichtfördraget, som skapade Europeiska unionen (EU) och gjorde ett gemensamt europeiskt försvar till ett av dess mål, hade ännu inte trätt i kraft. Medlemsstaterna skulle genom en strategisk manöver gradvis avstå från sitt nationella försvar, som är det viktigaste attributet för suveränitet, samtidigt som de skapade något nytt på gemensamma grunder. Men vilka grunder?[112] Ett problem var att det skulle ta en viss tid innan det nya försvaret var på plats. Dessutom var det omöjligt att förutse vilka aspekter politikerna skulle prioritera i ett historiskt och internationellt sammanhang som man inte visste något om.

En viktig fråga var naturligtvis om, och i så fall hur, man skulle genomföra idén att ställa kärnvapenarsenalen ”till Europas förfogande”.[113] Ett försvar utan kärnvapen är inte trovärdigt. Men hur kan Frankrikes oberoende styrka omvandlas till något som är önskvärt för alla européer? Vilka intressen måste man avstå från, vilka intressen måste man försvara? Det räcker inte att på ett mycket allmänt sätt erkänna att européerna har gemensamma intressen för att dessa ska kunna utgöra grunden för en gemensam strategi.[114]

Det vore dock farligt att glömma bort att det om tjugo eller trettio år – räknat från 1992 – kunde uppstå nya konflikter till följd av oförutsägbara omvälvningar och mellan samhällen som styrs av en annan mentalitet än vår.[115] Och som vi vet är det precis vad som har hänt: f d Jugoslavien, Afrika, Afghanistan och nu Ukraina. Med detta sagt hade slutet på kalla kriget utplånat en av grundvalarna för modern strategi: det fanns nu ingen naturlig fiende på den europeiska kontinenten som kunde spela rollen som den Andre i dialektiken med Oss,[116] och detta är en av hörnstenarna i strategisk vetenskap.[117] Doktrinen om *den svage mot den starke* var därför meningslös. Det skulle som vi vet dröja till 2008 innan den Andre återkom i form av Putins Ryssland.

Men eftersom Frankrike en dag skulle riskera att stå inför en då ännu okänd fiende var *strategisk säkerhet* en nödvändighet.[118] Det handlar om en strategisk styrka som bygger på underrättelsetjänster och en militär kapacitet att garantera handlingsfrihet. Sammanfattningsvis handlade det alltså nu om att vänta och hålla fast vid en *väntans strategi*.[119] Denna strategi skulle syfta till att fysiskt och intellektuellt förbereda en framtida strategi.[120]

Sverige valde som bekant en annan väg – en nästan total nedrustning i förtröstan på den eviga freden.

I enlighet med 1994 års vitbok fortsatte kärnvapnen att spela en viktig roll för landets ”oberoende och identitet”. Ett viktigt mål var *uppbyggnaden av Europa,*[121] som med tiden även skulle omfatta en försvarsaspekt. De tre cirklarna ersattes nu av sex scenarier som sträckte sig från regionala konflikter utan inverkan på Frankrikes vitala intressen till återkomsten av ett allvarligt hot mot Västeuropa.[122] Vidare skulle kärnvapenstrategin hädanefter skiljas från strategin för interventioner (fredsfrämjande, krishantering).[123] Mer generellt genomförde Mitterrand under sina två presidentmandat en stor förändring av den strategiska doktrinen,[124] eftersom man gick från en ren avskräckningsstrategi till en strategi där tonvikten låg på expeditionära insatser. Denna period upphörde i och med Rysslands angrepp på Ukraina 2014.

Utvecklingen av doktrinen – Chirac

Under Jacques Chiracs presidentskap utvecklades kärnvapendoktrinen. I ett viktigt tal i juni 2001 definierade han de tre pelare som den nationella säkerheten skulle vila på: respekt för internationell rätt, modernisering och europeisering av ”försvarsverktyget” samt den nukleära avskräckningens beständighet.

> *Det bör noteras att Chirac framställer Europa som en särskild enhet inom alliansen, på samma nivå som USA.*

Kärnvapenavskräckningen ställs nu i centrum för försvaret, som är grunden för den autonoma strategin. Den är en viktig stabiliserande faktor som har gjort det möjligt för Europa att undvika krig under de senaste femtio åren. Avskräckningen riktar sig inte mot något särskilt land. Kärnvapen kan inte användas som slagfältsvapen. Däremot kan Frankrike med ballistiska robotar utrustade med kärnvapen åsamka en regional makt som utgör ett potentiellt hot mot det europeiska territoriet oacceptabla skador. Men det betyder inte att Frankrike är reducerat till att välja mellan total förstörelse och passivitet. Landet kan slå tillbaka genom att attackera ekonomiska, politiska eller militära maktcentra. Dessutom bidrar

kärnvapen till stabiliteten i Europa genom det fördrag som i femtio år har förenat de europeiska demokratierna, Kanada och USA (d v s Nato).[125] Det bör noteras att Chirac framställer Europa som en särskild enhet inom alliansen, på samma nivå som USA.

I en kommentar till detta tal skrev en journalist att regeringen avsåg att skaffa sig mer precisa, mindre kraftfulla vapen med större räckvidd för att kunna träffa politiska, ekonomiska och militära mål. Till exempel ”förstöra Saddam Husseins bunkrar utan att förstöra Bagdad”.[126] Detta skulle innebära att Frankrike hade gått från *anticité*-avskräckning, enligt principen *den svage mot den starke,* till en strategi som gav landet flera möjligheter.[127] Thérèse Delpech, en känd forskare inom detta område, hävdade å sin sida att principen om *anti-cité*-avskräckning fortfarande gällde, men att den hade utvidgats. Hon betonade också att dess nuvarande innebörd var svår att tolka.[128] Dåvarande ÖB Bentégeat tog i november 2002 upp frågan om avskräckning var möjlig gentemot ”skurkstater”. Svaret var ja eftersom även dessa stater är känsliga för hot mot sina maktcentra. Därför uppdaterades avskräckningspolitiken inom ramen för en policy om icke-användning, så att Frankrike skulle kunna motstå alla former av utpressning.[129] Avskräckning avser nu inte bara kärnvapenattacker, utan även kemiska och biologiska attacker mot Frankrike.[130]

President Chirac återupptog kärnvapendoktrinen i januari 2006. Hans uttalande väckte stort intresse eftersom han då betonade att användning av kärnvapen var tänkbar. Han skrev att det var kärnvapenavskräckningen som garanterade de vitala intressena. Den är en del av förebyggande strategin och förblir den grundläggande garantin för landets säkerhet i en tid då nutiden är oroande och framtiden osäker. Den gör det möjligt för landet att vara herre över sina handlingar och sin politik och garanterar att dess demokratiska värderingar består.[131]

Chirac hävdar att kärnvapenavskräckning inte kan skrämma fanatiska terrorister. Däremot måste regeringar som använder sig av terrorister och regeringar som på ett eller annat sätt har för avsikt att använda massförstörelsevapen mot Frankrike vara medvetna om att de riskerar ett kraftfullt svar. Svaret kan vara konventionellt eller av helt annan karaktär. Han fortsätter med att hävda den traditionella ståndpunkten att kärnvapen aldrig får användas som militära vapen i en konflikt.[132] Till skillnad från 2001 kopplade Chirac nu direkt kärnvapen till den europeiska försvarspolitiken. Denna utveckling, i kombination med den ökande integrationen mellan medlemsstaterna och deras ömsesidiga solidaritet, gjorde den franska kärnvapenavskräckningen till en oumbärlig del av den europeiska säkerheten.[133]

Chirac gick alltså ganska långt från den traditionella doktrinen.

Utvecklingen av doktrinen – Sarkozy

I ett tal som president Nicolas Sarkozy höll 2008 under ett besök på Île Longue, basen för de strategiska atomubåtarna, presenterade han sin syn på kärnvapendoktrinen. Han bekräftade att syftet med kärnvapenavskräckningen var att skydda Frankrikes vitala intressen, nämligen nationens identitet, existens och suveränitet.[134] Kärnvapen förblir strategiska vapen och inte taktiska vapen. De måste kunna användas mot en motståndares politiska, militära och ekonomiska centrum eller för att hindra denne från att agera.[135] Frankrike har medel för att åstadkomma oacceptabla skador, som dessutom är oförenliga med den potentiella

vinsten av en attack. Frankrike kan också genomföra en begränsad attack om angriparen har missförstått Frankrikes vitala intressen eller dess beslutsamhet att försvara dem. Det bör noteras att Sarkozy också hävdar att Frankrikes kärnvapen spelar en nyckelroll för Europas säkerhet.[136]

Av stor betydelse är att Sarkozy, trots starkt motstånd, återintegrerade det franska försvaret i Nato utom i ett avseende – kärnvapnen förblev strikt nationella och Frankrike deltar inte i *Nuclear Planning Group*.

Denna doktrin innebar alltså en återgång till ett försvar av endaste de vitala intressena, som beskrivs på ett ganska vagt sätt, just för att öka trovärdigheten och handlingsfriheten. Resonemanget om den tänkbara vinsten överensstämmer direkt med Poiriers resonemang om *politisk-strategisk förväntan*.[137] Samtidigt lämnades dörren öppen för förändringar, om ett aktivt försvar skulle bli faktiskt genomförbart. Detta är ett bra exempel på en *väntans strategi*.

I vitboken konstateras att kärnvapenkapaciteten kommer att bibehållas på en ”strikt tillräcklig” nivå.[138]

Läsaren ser också att tanken på att de franska kärnvapnen också har en europeisk roll sakta växer sig starkare.

Sammanfattning

Den franska doktrinen utvecklades efter det kalla kriget. Det första steget var att övergå från en strategi som i praktiken endast riktade sig mot Sovjetunionen till en mer allmän avskräckningsstrategi i enlighet med principerna i den *väntans strategi* som föreslogs av Poirier.

Under Chirac förändrades doktrinen ytterligare. I sin första fas riktade den sig mot ”skurkstater”, medan den i den andra fasen skulle ingå i en kamp mot terrorism. I detta sammanhang har doktrinen gått från att vara en renodlad *anti-cité*-doktrin till en doktrin som i alla fall kan utnyttjas enligt principen *anti-forces*, det vill säga mot fiendens militära ledningsfunktion.

Sarkozy återintegrerade Frankrike i Natos militära samarbete utom vad avser kärnvapnen som förblev strikt nationella. I övrigt återgick han till en traditionell strategi byggd på allt-eller-inget och *anti-cité*.

Läsaren ser också att tanken på att de franska kärnvapnen också har en europeisk roll sakta växer sig starkare.

Dagens doktrin

President Macrons linjetal på École Militaire 2020

Den 7 februari 2020 höll president Macron ett linjetal på École Militaire[139] i Paris. Det var, betonade han, den första gången sedan de Gaulle 1959 som en president höll ett sådant tal på denna plats.

Sammanfattningsvis sade han följande.

Frankrikes försvars- och avskräckningsstrategi:[140]

1. Strategiskt och internationellt läge

   Macron konstaterar att den internationella ordningen präglas av ökande instabilitet, maktkamp, teknologiska och militära omvälvningar, och en tillbakagång för multilateralism och internationella regler. Han varnar för återkomsten av kärnvapenkapprustning, regionala kriser, och uppluckringen av gamla säkerhetsstrukturer. Hoten har blivit mer varierade och närmare, och världen står inför en ny era av strategiska brytningar.

2. Fyra pelare i Frankrikes strategi

- Stärka en effektiv multilateralism baserat på internationell rätt.
- Utveckla globala och regionala strategiska partnerskap.
- Främja europeisk självständighet och säkerhet, med en större roll för EU i Frankrikes försvarspolitik, parallellt med den transatlantiska relationen med USA och Nato.
- Värna om fransk nationell suveränitet – försvar, beslutsfattande och självständighet i strategiska val.

3. Kärnvapenavskräckning

   Macron betonar att kärnvapen är centrala i Frankrikes försvarsdoktrin och dess ultimata säkerhetsgarant, med en strikt defensiv och transparent doktrin. Han understryker att Frankrike aldrig kommer använda kärnvapen i en stegrad konventionell konflikt och att franska kärnvapen har en europeisk dimension. Han öppnar också för ett närmare strategiskt samtal med andra europeiska länder kring Frankrikes roll i Europas kollektiva säkerhet.

4. Europa och självständighet

   Europa måste ta större ansvar för sin egen säkerhet och försvarsförmåga, både militärt och teknologiskt, inklusive kontroll över kritisk infrastruktur som 5G och datalagring. Macron vill se ökad europeisk samverkan, en gemensam säkerhetskultur och investering i gemensam försvarsindustri och innovation.

5. Etik och nedrustning

   Han erkänner de etiska dilemman som kärnvapen innebär, men avfärdar idéer om ensidig nedrustning så länge andra makter rustar upp. Frankrike är fortsatt engagerat för global nedrustning, men detta måste vara stegvis, verifierbart och globalt.

Sammanfattning

Frankrikes strategi syftar till att garantera nationell och europeisk säkerhet genom en balanserad, självständig och ansvarsfull hållning. Macron framhåller vikten av långsiktighet, realism och beslutsamhet för att möta dagens och morgondagens hot, med Frankrike som en självständig och engagerad aktör både i Europa och i världen.

> *Frankrike som en självständig och engagerad aktör både i Europa och i världen.*

Utdrag ur president Macrons anförande.

Han har en tendens att tala länge, så också här. Nedan är de kursiverade texterna citat och resten författarens sammandrag.

Den strategiska stabiliteten i Europa kräver mer än den trygghet som den transatlantiska konvergensen med USA ger.

Den europeiska säkerheten är beroende av förmågan att agera självständigt mot ”våra grannar” i öst och syd. Vidare är nu gränsen mellan krig och fred otydlig – den har ersatts med gråzoner med hybridkrig och hot i olika former.

Européerna måste kunna skydda sig själva tillsammans. De måste kunna fatta beslut och agera på egen hand när det är nödvändigt.

Européerna måste tillsammans definiera sina säkerhetsintressen. Frankrike kommer fortsatt att vara solidariskt med Nato – med eller utan USA, i Asien och Europa.

Frankrike är övertygat om att *Europas långsiktiga säkerhet kräver en stark allians med Förenta staterna.*

Nato och det europeiska försvaret är de två pelarna i den europeiska kollektiva säkerheten.

Europas handlingsfrihet, Europas *försvar och säkerhet kan inte bygga på enbart militära åtgärder*. För att bygga morgondagens Europa kan våra normer inte kontrolleras av USA, våra infrastrukturer, hamnar och flygplatser av kinesiskt kapital och våra digitala nätverk av rysk påtryckning. Vi måste på europeisk nivå kontrollera våra maritima, energimässiga och digitala infrastrukturer.

> *Nationell suveränitet är inte oförenlig med viljan att utveckla de europeiska kapaciteterna.*

En verklig fransk suveränitet.

Nationell suveränitet är inte oförenlig med viljan att utveckla de europeiska kapaciteterna. Försvaret är grunden för alla politiska gemenskaper och står i centrum för vår suveränitet. Vår försvarsstrategi definieras därför först och främst av dess förmåga att skydda våra medborgare och bidra till säkerheten och freden i Europa och dess närliggande områden.

Kärnan i presidentens uppdrag är det yttersta ansvaret för nationens säkerhet. *Detta utövas genom kärnvapenavskräckning*. Denna avskräckning kräver *en strikt defensiv, tydlig och förutsägbar doktrin. Våra kärnvapen är kapabla att tillfoga en angripares maktcentra absolut oacceptabla skador.*

En enda, icke förnybar kärnvapenvarning kan utfärdas till en statlig angripare för att tydligt signalera att konflikten har förändrats och återupprätta avskräckningen. Grunden är de två komplementära delarna av kärnvapen de strategiska och de förstrategiska.

Våra kärnvapen är inte riktade mot något land, och Frankrike har alltid vägrat att betrakta kärnvapen som vapen för strid. Jag bekräftar här att *Frankrike aldrig kommer att delta i ett kärnvapenkrig eller någon form av gradvis vedergällning.*

> *Presidenten bjuder därför in till en strategisk dialog med de europeiska partners som är beredda att diskutera den franska kärnvapenavskräckningens roll i vår kollektiva säkerhet.*

Frankrikes kärnvapen har en avskräckande funktion, särskilt i Europa. *De stärker Europas säkerhet genom sin blotta existens* och har i detta avseende en genuint europeisk dimension. I detta avseende är *vårt oberoende* beslutsfattande fullt förenligt med en orubblig solidaritet med våra europeiska partner.

Frankrikes vitala intressen har numera *en europeisk dimension.*

Presidenten bjuder därför in till en strategisk dialog med de europeiska partners som är beredda att diskutera den franska kärnvapenavskräckningens roll i vår kollektiva säkerhet. De europeiska partners som önskar engagera sig i detta kan delta i övningar med de franska avskräckningsstyrkorna. Denna strategiska dialog och dessa utbyten kommer att bidra till utvecklingen av *en verklig strategisk kultur mellan européerna*.

Frankrikes kärnvapen bidrar självklart också på ett betydande sätt till att stärka den atlantiska alliansens avskräckningsförmåga, tillsammans med de brittiska och amerikanska styrkorna. *Frankrike deltar inte i alliansens kärnvapenplanering* och kommer inte att göra det i framtiden. Men Frankrike kommer att fortsätta att bidra till den politiska diskussionen om hur alliansens kärnva-

penkultur kan stärkas. Som de enda europeiska kärnvapenmakterna *har Frankrike och Storbritannien sedan 1995 tydligt förklarat att de inte kan tänka sig en situation där det ena landets vitala intressen hotas utan att det andra landets vitala intressen också hotas.*

> *Uppenbart förutser man någon form av samordning med Storbritannien.*

Sammanfattningsvis måste Europa stärka sitt försvar både inom ramen för EU och Nato. Frankrikes säkerhet vilar ytterst på kärnvapenavskräckningen. Denna är fortfarande av typen allt-eller-intet och kan föregås av en förstrategisk insats. Man utesluter fortfarande deltagande i kärnvapenkrig. En skillnad dock: målet för en strategisk insats är inte längre angriparens befolkningscentra utan hans maktcentra. Frankrike fattar suveräna beslut men dess avskräckning är solidarisk med övriga Europa. Uppenbart förutser man någon form av samordning med Storbritannien. Man bjuder in européerna till dialog och övningar avseende kärnvapen.

> *Ett angrepp på en europeisk stat är strategiskt och politiskt ett angrepp på alla stater.*

Macron säger inte rakt ut att Frankrikes kärnvapenparaply omfattar andra stater än Frankrike. Å andra sidan är den strategiska situationen nu helt annorlunda än den var när Poirier formulerade doktrinen om de tre cirklarna. Europa är mycket mer integrerat. Vapenräckvidderna är mycket längre. Ett angrepp på en europeisk stat är strategiskt och politiskt ett angrepp på alla stater. Detta bekräftas genom artikel 42,7 i TEU: ”Om en medlemsstat skulle utsättas för ett väpnat angrepp på sitt territorium, är de övriga medlemsstaterna skyldiga att ge den medlemsstaten stöd och bistånd med alla till buds stående medel i enlighet med artikel 51 i Förenta nationernas stadga. Detta ska inte påverka den särskilda karaktären hos vissa medlemsstaters säkerhets- och försvarspolitik.”

Utdrag ur den 2025 uppdaterade vitboken

Nationell strategisk autonomi

Frankrike ska vara ett ledande land i Europa (d v s EU) och inom europeiska Nato. Både EU och europeiska Nato måste göra stora insatser avseende upprustning för att kunna bli strategiskt autonoma.

Samtidigt ska Frankrike självt ha suverän och autonom beslutsförmåga i strategiska frågor. Detta omfattar såväl konkret militär förmåga som forskning, utveckling och industriell förmåga. Denna suveränitet bygger på ett robust och uthålligt franskt samhälle.

Det är avgörande för Frankrikes självständighet i beslutsfattande och handling att ha de resurser som behövs för att möta alla hot och den snabba utvecklingen i världen. De suveräna resurserna måste vara robusta, hållbara och ha anpassningsförmåga.

Frankrike ska 2030 ha de medel som krävs för att bevara sin handlingsfrihet, visa sin beslutsamhet och försvara sina intressen inom alla områden och i alla sammanhang. Landet ska ha de medel som krävs för att bidra på ett betydande sätt till Europas strategiska självständighet och försvar, bland annat genom att tillsammans med sina viktigaste europeiska partners ta på sig ansvar som ledande nation.

Kärnvapen

”Kärnvapenavskräckning är den ultimata garantin för nationens säkerhet, skydd och oberoende. Frankrike betonar den politiska rollen och karaktären hos detta vapen, vars användning är den direkt folkvalda republikanska presidentens ensamma ansvar.”

”Kärnvapenavskräckning är unik och skiljer sig i grunden från alla former av avskräckning som genomförs med konventionella, politiska eller ekonomiska medel.”

Europeisk strategisk autonomi

Europeisk strategisk autonomi inom eller utom Nato kräver kärnvapen

Europa kan inte stärka sin roll när det gäller att ta ansvar för sin egen säkerhet och freden på kontinenten utan att göra omfattande investeringar i sitt försvar och sin nationella säkerhet för att öka sin motståndskraft. Detta förutsätter en tydlig ambition om europeisk preferens, som Frankrike kommer att fortsätta att främja i alla instrument som syftar till att bygga upp Europas strategiska självständighet.

Det är nödvändigt att säkerställa Europas oberoende tillgång och handlingsfrihet i rymden.

Strategisk autonomi inom Nato

Nato är fortfarande den enda organisation som har den trovärdighet, de strukturer, de mekanismer och den legitimitet som krävs för att gemensamt hantera en större konflikt på den europeiska kontinenten. Det är avgörande att européerna tar ett större ansvar inom Nato, att det finns samordning mellan Europeiska unionen och Nato och att det finns en strategisk konvergens mellan de europeiska länder som så önskar

Samtidigt stärks den europeiska pelaren inom Atlantpakten. Inom Europa förser medlemsstaterna sig med militära, industriella och tekniska verktyg som stärker den strategiska autonomin för ett Europa som tar ansvar för den europeiska preferensen och tar kontroll över sitt eget försvar.

Några övriga viktiga punkter i vitboken

Maritim säkerhet

År 2030 befäster Frankrike sin ställning som referenspartner genom att fördjupa och diversifiera befintligt samarbete och behålla sin handlingsfrihet.

I synnerhet i Röda havet har lanseringen av den europeiska sjösäkerhetsoperationen ASPIDES i februari 2024 bidragit till att säkra handelsflöden av betydelse för Europa som svar på Houthiernas attacker i området. Denna operation illustrerar Europas handlingsfrihet på det maritima området.

Sedan lanseringen av Indo-Stillahavsstrategin 2021 har Frankrike dessutom kunnat lyfta fram sin unika strategi för regionen, som bygger på strategisk självständighet, samtidigt som man främjat framväxten av en europeisk vision.

Beslutsautonomi (underrättelsetjänst, beslutsfattande, insats)

Frankrike skall 2030 självständigt kunna bedöma och fatta beslut tack vare underrättelsetjänsternas insatser och förstärkta förmåga att förutse händelser. (Frankrike har tre underrättelsetjänster: utrikes [DGSE], inrikes [DGSI] och inom Försvarsstaben [EMA]).

Den suveräna tekniska expertisen inom upptäckt, insamling, dekryptering, behandling och analys av information, inklusive inom rymdsektorn, kommer också att stärkas. Dessutom ska de stödja suveräna industri-

ella teknikkedjor inom kapacitetsområden där strategisk autonomi och motståndskraft är avgörande.

Säkerheten för våra diplomatiska beskickningar och våra utlandsstationerade medborgare å ena sidan, och förstärkningen och motståndskraften hos det globala interministeriella kommunikationsnätverket å andra sidan ska stärkas redan i år. Dessa spelar en nyckelroll för utövandet av vår strategiska autonomi och bevarandet av vår handlingsfrihet.

Forskning

Frankrike måste vidta åtgärder för att säkerställa forskning på högsta nivå och skapa grundläggande byggstenar för Frankrikes och EU:s strategiska suveränitet och oberoende.

Särskilda insatser måste göras för att skapa ett utbud av utbildning och forskning på högsta nivå som möjliggör utveckling av ett strategiskt och stärkt kritiskt tänkande. Kunskapen om och förståelsen för internationella och globala frågor, liksom förmågan att förutse framtiden, måste stärkas som pelare för strategisk autonomi och som komplement till teknisk kompetens. Den akademiska och universitetsbaserade expertisen måste särskilt omfatta kärnkraftsfrågor, internationella maktförhållanden och förståelse för hybriditet (särskilt ur informationspåverkansperspektiv).

Industri

Den nationella och europeiska ledande industriernas beroende av stora aktörer inom digitalteknik, (molntjänster, artificiell intelligens) är en betydande svaghet.

Vissa icke-europeiska aktörers (USA? Kina?) försök att införa nya standarder undergräver den tillämpliga regelramen och försvagar utsikterna för strategisk autonomi och europeisk industriell suveränitet.

Staten har organiserat sig för att bättre upptäcka och stödja innovation, särskilt genom finansiella verktyg för att stödja innovativa företag som bidrar till Frankrikes strategiska självständighet.

Autonomi i cyberrymden

Det är också nödvändigt att Frankrike agerar som en pålitlig allierad och partner i cyberrymden, i syfte att främja Europeiska unionens strategiska autonomi och inom Nato. I alla sina partnerskap kommer Frankrike att främja en pragmatisk strategi för att öka den övergripande säkerhetsnivån. Landet kommer att mobilisera sina resurser för att ge strukturellt och operativt stöd till de partner som uttrycker behov av detta, enligt modellen för den nationella skolan med regional inriktning (ENVR) för cyberkapacitet i västra Balkan, men också inom ramen för bilaterala avtal.

Dagens debatt

En intressant fråga är om en kärnvapeninsats till havs innebär samma risk för eskalering som en insats mot en stats territorium. Svaret är sannolikt nej. Detta leder till en viss strategisk flexibilitet – en sådan insats skulle därför kunna användas som nukleär varningseld.

Amiral Vandier, idag SACT – *Supreme Allied Commander Transformation* – utkom 2018 med en bok där han diskuterar ”avskräckningen i den tredje nukleära åldern”. Denna innebär, enligt Vandier, att A2/AD-strategin (AntiAccess/AreaDenial) giftes ihop med den nukleära strategin. Resultatet blev vad han kallar en ”aggressiv sanktuarisering”; i praktiken den ryska doktrinen att genomföra offensiv under skyddet av egna kärnvapen i syfte att skapa ett fait accompli. Han understryker också vikten av att kärnvapenstrategin byggs under med andra

medel, exempelvis ubåtsjaktresurser för att skydda de strategiska atomubåtarnas in- och utlöpande.[141]

Den välkände François Heisbourg påpekar i *Le temps de prédateurs* från 2020 att de franska kärnvapnen räcker för att förstöra samtliga ryska städer. Om, skriver han längre fram, den franska avskräckningen skall utvidgas till europeisk nivå kräver detta emellertid såväl precisering av det geografiska området som en modernisering av vapensystemen, om inte annat för att övertyga européerna om den nya doktrinens trovärdighet.[142] Här kan man konstatera att denna modernisering är på väg med en ny generation strategiska atomubåtar, ett (minst) nytt hangarfartyg, utveckling av den strategiska roboten M51 samt framtagning av en hypersonisk attackrobot för de förstrategiska kärnvapnen.

Forskaren Bruno Tertrais granskar kärnvapenavskräckningen i *Pax Atomica?* från 2024. Han kommer där fram till att denna visserligen är ”ett kraftigt men farligt botemedel” men att fördelarna överväger. Detta kräver dock en legitimitet vars grunder är bara defensivt syfte, endast nödvändigt antal kärnvapen, att man är säker på från vem hotet emanerar samt att alla möjliga åtgärder vidtas för att undvika insats av misstag eller förorsakat av en terrorist.[143]

> *Både EU och europeiska Nato måste göra stora insatser avseende upprustning för att kunna bli strategiskt autonoma.*

Mélanie Rosselet m fl diskuterar just legitimitetsfrågan. Hur föra en konstruktiv debatt om spänningen mellan demokratiska ideal och utövandet av avskräckningen som naturligen bara kan åligga en person, presidenten? Och detta i ett läge där hotet mot demokratierna växer. Svaret synes vara att detta kräver en informerad demokratisk debatt.[144]

Sammanfattning

Frankrike ska vara ett ledande land i Europa (d v s EU) och inom europeiska Nato. Både EU och europeiska Nato måste göra stora insatser avseende upprustning för att kunna bli strategiskt autonoma.

> *Kärnvapenavskräckningen är nationell men det går inte att dra en strikt strategisk gräns mellan det nationella territoriet och det europeiska.*

Samtidigt ska Frankrike självt ha suverän och autonom beslutsförmåga i strategiska frågor. Detta omfattar såväl konkret militär förmåga som forskning, utveckling och industriell förmåga. Härvid är kärnvapenavskräckningen av grundläggande betydelse.

Kärnvapenavskräckningen är nationell men det går inte att dra en strikt strategisk gräns mellan det nationella territoriet och det europeiska. Den europeiska integrationen har gått alltför långt för att sådana gränsdragningar skall vara relevanta. Frankrike och Storbritannien är överens om att det är orimligt med ett hot som bara drabbar det ena av dessa två länder. Dessutom är dagens vapenräckvidder sådana att många vapensystem täcker en stor del av kontinenten. Ett hangarfartyg i Medelhavet kan ha uppgifter omkring Storbritannien.

Presidenten beslutar om doktrin och utnyttjande när det gäller kärnvapen. Men det finns en stor tröghet i systemet. Det är knappast troligt att nästa president kommer att, eller ens kan, genomföra kraftiga förändringar. Och det är viktigt för trovär-

digheten att doktrinen inte ifrågasätts i den politiska debatten.

Beträffande utsträckning av det franska paraplyet är detta kontroversiellt i vissa kretsar. Liksom i Sverige är ”de intellektuella” ofta negativa till USA. Yttervänstern och ytterhögern är emot USA, Nato och EU i nu nämnd ordning. Men vänstern är som alltid splittrad och *Rassemblement Nationals* ledning är under åtal för förskingring. Frontlinjerna inför 2027 års presidentval är ännu oklara.

Finns det då inga som inte vill acceptera en avskräckning byggd på kärnvapen? Jo. Det finns en seriös grupp under den pensionerade generalen Bernard Norlain, men den har knappast något större inflytande. Härutöver finns förstås diverse grupperingar på vänsterkanten.

Kan ett europeiskt försvar bli trovärdigt tack vare franska och brittiska kärnvapen men utan amerikanska? Det finns bara en person som kan svara på den frågan: objektet för avskräckningen – president Putin.

Författaren är kommendör, hedersledamot av KÖMS, ledamot av KKrVA samt associerad ledamot av Académie de marine (Paris).

Noter

1. *Défense et Sécurité nationale. Le Livre Blanc*, förord av Nicolas Sarkozy, Frankrikes president, Odile Jacob, Paris 2008, s 69.
2. Rogel, Bernard: *Un marin à l'Élysée. Des sous-marin nucléaires au bureau du Président*, Éditions Tallandier, Paris 2023, s 101.
3. *Le Livre Blanc*, s 40.
4. Heisbourg, François: *Le temps de prédateurs. La Chine, les États-Unis, la Russie et nous*, Odile Jacob, Paris 2020, s 207.
5. Detta är naturligtvis inte nödvändigtvis en historisk sanning utan en fransk uppfattning.
6. Uttrycket är inspirerat av François Géré, "Quatre généraux et l'apocalypse: Ailleret – Beaufre – Gallois – Poirier", *Stratégique*, 1:a kvartalet 1992, s 77.
7. Intervju med Poirier 2004-06-03.
8. Géré, François: *Dictionnaire de la pensée stratégique*, Larousse, Paris 2009, s 3.
9. Supreme Headquarters Allied Powers Europe, Natos europeiska kommando – idag Allierade kommandot för operationer.
10. Géré, *Dictionnaire de la pensée stratégique*, s 3.
11. Rynning, Sten: *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, Praeger, Westport 2002, s 45.
12. General Pierre Marie Gallois i ibid, s xiv. Malis, Christian: *Raymond Aron et le débat stratégique français 1930–1966*, Economica, Paris 2005, s 478.
13. Malis, *Raymond Aron et le débat stratégique français 1930–1966*, s 434.
14. Géré, *Dictionnaire de la pensée stratégique*, s 109.
15. Gallois, Pierre Marie: *Stratégie de l'âge nucléaire*, Héroïque, Paris 2009 [1960], s 186.
16. Poirier, Lucien: *Des stratégies nucléaires*, Hachette, Paris 1977, s 311.
17. E-post från François Géré 2005-11-02.
18. Intervju med Poirier 2006-10-10.
19. Géré, *Dictionnaire de la pensée stratégique*, s 213.
20. Intervju med Poirier 2004-06-03.
21. Gallois i Rynning, *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, s xvii.
22. Poirier, Lucien: *Stratégie Théorique*, Économica et Institut de Stratégie Comparée, Paris 1997, s 295.
23. Ibid, s 295.
24. Ibid, s 297.
25. Författarens officerarkamrater i Paris 1985–86.
26. Poirier, *Stratégie Théorique*, s 436.
27. Ibid, s 463.
28. Gallois i Rynning, *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, s 478.
29. Ibid, s 43.
30. Supreme Allied Commander europé, alltid en amerikansk general.
31. Poirier, *Stratégie Théorique*, s 294.
32. Ibid, s 300.
33. Citerat i Cardot, Patrice: "Etablir un concept stratégique propre à l'UE, conditions nécessaire de son autonomie", *Défense nationale*, oktober 2005, s 100.
34. Poirier, *Stratégie Théorique*, s 295.
35. Intervju med Poirier, 2004-06-03.
36. Malis, *Raymond Aron et le débat stratégique français 1930–1966*, s 696.
37. Ibid, s 719.
38. Géré, *Dictionnaire de la pensée stratégique*, s 213.
39. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 316.
40. *https://mjp.univ-perp.fr/defense/lb1972.htm*.
41. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 259.
42. Castex,Raoul: *Théories stratégiques*, Tome VII, Institut de Stratégie Comparée et Economica, Paris 1997, s 127.
43. Malis, *Raymond Aron et le débat stratégique français 1930–1966*, s 291.
44. Gallois, *Stratégie de l'âge nucléaire*, s 21-22.
45. Géré, "Quatre généraux et l'apocalypse: Ailleret – Beaufre – Gallois – Poirier", s 80.
46. E-post från François Géré 2005-11-02.
47. Malis, *Raymond Aron et le débat stratégique français 1930–1966*, s 478.
48. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 298.
49. Malis, *Raymond Aron et le débat stratégique français 1930–1966*, s 554.
50. Gallois, *Stratégie de l'âge nucléaire*, s 75-76.
51. Collins definierar ömsesidig avskräckning på följande sätt: "En stabil situation där två eller flera länder eller koalitioner av länder avskräcks från att attackera varandra eftersom

antalet offer och/eller skadorna till följd av vedergällning skulle vara helt oacceptabla." Detta kräver "en förmåga att åsamka oacceptabla skador... även efter att ha utsatts för en första överraskningsattack". Collins, John M: *Grand Strategy. Principles and Practices*, US Naval Institute Press, Annapolis 1973, s 273, 264.

52. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 131.
53. Gallois, *Stratégie de l'âge nucléaire*, s 57.
54. Ibid, s 111.
55. Ibid, s 156.
56. Géré, "Quatre généraux et l'apocalypse: Ailleret – Beaufre – Gallois – Poirier", s 94.
57. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 164.
58. Beaufre, André: *Introduction à la stratégie*, Armand Colin, Paris 1963, s 72.
59. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 307.
60. Frågan om rationalitet i strategiska sammanhang är dock komplex. En rationell aktör förväntas fatta sina beslut på grundval av en analys av medel och mål utifrån givna förväntningar och preferenser. Men faktum är att beslutsfattare sällan fattar "rationella" beslut i teoretisk mening. Se Gross Stein, Janice: "Foreign policy decision-making: rational, psychological, and neurological models" i Smith, Steve; Hadfield, Amelia och Dunne, Tim (red): *Foreign Policy. Theories, Actors, Cases*, Oxford University Press, Oxford 2008, s 103. I efterhand har man kunnat konstatera att västvärlden och Sovjetunionen hade mycket olika uppfattningar om vad som var "rationellt" beteende.
61. Ibid, s 103.
62. Géré, "Quatre généraux et l'apocalypse: Ailleret – Beaufre – Gallois – Poirier", s 90.
63. Gallois, *Stratégie de l'âge nucléaire*, s 126.
64. Ibid, s 129.
65. Ibid, s 145.
66. Ibid, s 140.
67. Ibid, s 135, 140.
68. Géré, "Quatre généraux et l'apocalypse: Ailleret – Beaufre – Gallois – Poirier", s 100.
69. Det är en fras som vi lärde oss på *École Supérieure de Guerre Navale* (Högskolan för sjöstridskrafter) i mitten av 1980-talet.
70. Géré, "Quatre généraux et l'apocalypse: Ailleret – Beaufre – Gallois – Poirier", s 101.
71. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 313.
72. Beaufre, *Introduction à la stratégie*, s 76.
73. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 313.
74. Malis, *Raymond Aron et le débat stratégique français 1930–1966*, s 674.
75. Aron, Raymond: *Paix et guerre entre les nations*, Calmann-Lévy, Paris 2004 [1962], s 654-655.
76. Gallois i Rynning, *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, s xv.
77. Intervju med Poirier 2004-06-03.
78. Géré, "Quatre généraux et l'apocalypse: Ailleret – Beaufre – Gallois – Poirier", s 104.
79. Gallois, *Stratégie de l'âge nucléaire*, s 77.
80. Géré, "Quatre généraux et l'apocalypse: Ailleret – Beaufre – Gallois – Poirier", s 107.
81. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 152.
82. Ibid, s 113.
83. Ailleret, Charles: "Opinion sur la théorie stratégique de la 'flexible response'", *Revue de Défense Nationale*, 1964, s 1324, 1339.
84. Ibid, s 1336.
85. Ibid, s 1336.
86. Poirier, *Stratégie Théorique*, s 192.
87. Ibid, s 152.
88. Girard, Christian: "Une stratégie renouvelée pour le XXIe siècle", *Défense nationale et sécurité collective*, mars 2007, s 42.
89. E-post från François Géré 2005-11-02.
90. Poirier, Lucien och Géré, François: *La réserve et l'attente. L'avenir des armés nucléaires françaises*, Economica et Institut de Stratégie Comparée, Paris 2001, s 187.
91. Intervju med Poirier 2006-10-10.
92. Rynning, *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, s 57.
93. Författarens kamrater vid École Supérieure de Guerre Navale 1985–1986.
94. Rynning, *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, s 66. En sanktuarie är den heligaste platsen i ett tempel. Den franska doktrinen, se Poirier, använde detta uttryck för att beteckna ett område som skyddades av avskräckande åtgärder för att inte behöva definiera exakt vad området omfattade.
95. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 325.
96. Rynning, *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, s 83.
97. Ibid, s 74.
98. Ibid, s 84.

99. Ibid, s 84.
100. Poirier, *Stratégie Théorique*, s 271.
101. Ibid, s 243.
102. Ibid, s 328.
103. Rynning, *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, s 103.
104. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 321.
105. Collins, *Grand Strategy. Principles and Practices*, s 17.
106. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 321.
107. Ibid, s 324.
108. Förmågan att svara med kärnvapen efter att ha utsatts för ett första kärnvapenanfall.
109. François Géré, E-post 2006-03-01.
110. Poirier, *Des stratégies nucléaires*, s 325.
111. Coutau-Bégarie, Hervé: ”La politique de défense de la France”, *Stratégique*, nr 53 1992, s 13.
112. Poirier, Lucien: ”La crise de fondements”, *Stratégique*, nr 53 1992, s 123.
113. Ibid, s 126.
114. Ibid, s 127.
115. Ibid, s 132.
116. Ibid, s 133.
117. Poirier, *Stratégie Théorique*, s 74.
118. Poirier, ”La crise de fondements”, s 141.
119. Ibid, s 141.
120. Géré och Poirier, *La réserve et l'attente. L'avenir des armés nucléaires françaises*, s 31.
121. Det vill säga integrationen i EU.
122. Rynning, *Changing Military Doctrine. Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*, s 138.
123. Ibid, s 152.
124. Ibid, s 6.
125. *http://www.elysee.fr/elysee/francais/interventions/discours_et_declarations/2001/juin/discours_de_m_jacques_chirac_president_de_la_republique_devant_l_institut_des_hautes_etudes_de_defense_nationale-paris.579.html*.
126. Yost, David S: ”France's evolving nuclear strategy”, *Survival*, vol 47, nr 3, hösten 2005, s 118.
127. Ibid, s 119.
128. Thérèse Delpech, vid en presentation, 2004-04-17.
129. Citerat i Yost, ”France's evolving nuclear strategy”, s 120.
130. Yost, ”France's evolving nuclear strategy”, s 120.
131. Chirac, Jacques: ”Dissuasion”, *Défense nationale et sécurité collective*, februari 2006, s 8.
132. Ibid, s 9.
133. Ibid, s 11.
134. Tal av Republikens president. Presentation av SNLE ”Le Terrible” i Cherbourg fredag 21 mars 2008, s 4. *http://www.elysee.fr/documents/index.php?mode=list&cat_id=7&lang=fr&page=61*.
135. *Le Livre Blanc*, s 170.
136. Republikens president, s 4.
137. Poirier, *Stratégie Théorique*, s 164.
138. *Le Livre Blanc*, s 170.
139. École Militaire är en stor anläggning vid Marsfältet där bl a försvarshögskolan är inrymd.
140. Sammanfattning av Perplexity: discours du président Emmanuel Macron sur la stratégie de défense et de dissuasion devant les stagiaires de la 27ème promotion de l'Ecole de Guerre.
141. Vandier, Pierre: *La dissuasion au troisième âge nucléaire*, Éditions de Rocher, Paris 2018, s 70, 88.
142. Heisbourg, François: *Le temps des prédateurs. La Chine, les États-Unis, la Russie et nous*, Odile Jacob, Paris 2020, s 216, 225.
143. Tertrais, Bruno: *Pax atomica? Théorie, pratique et limites de la dissuasion*, Odile Jacob, Paris 2024, s 169-171.
144. Rosselet, Mélanie (red): *Démocratie(s) et dissuasion*, Odile Jacob, Paris 2024.